

LA RAMADERIA I LA VETERINÀRIA A MANRESA I LA COMARCA (1718-1975)

Dr. Jaume Roca i Torras
Veterinari
President de A.C.H.V.

INTRODUCCIÓ

El Bages ha estat el centre geogràfic de Catalunya i Manresa el seu centre aglutinador i organitzador.

El segle XIV és brillant a Barcelona i a Manresa es construeixen la Sèquia, l'església gòtica de la Seu, la del Carme, el Pont Nou i el creixement urbà. I en el segle XVIII a Manresa descobrim una indústria sedera de gran importància i que a l'entrar en el segle XIX es transformarà en cotonera, etc.

L'agricultura era, com hom pot suposar, la base econòmica principal dels primers segles medievals. Els conreus eren els mediterranis (cereals primordialment ordi, vinya i olivera). L'expansió de la vinya i la seva conversió en vins, anava preferentment al mercat barceloní.

La ramaderia, centrada principalment a l'autoconsum, amb engreix d'ovelles, cabres i porcs juntament amb les aus (gallines, pollastres i oques). Gairebé no hi havia vaques i cavalls com a animals de cria.

L'activitat industrial, junt amb l'elaboració del vi, era la dels intercanvis, amb els seus corresponents mercats. Els dilluns i els dijous des del segle IX. En les festivitats de l'Ascensió (des de 1283) i en la de Sant Andreu (del de 1311).

LA RAMADERIA A LA CATALUNYA CENTRAL (BAGES)

La ramaderia al llarg del segle XVIII i XIX va disminuir, a causa de l'augment de plantació de vinyes. Es produeix en el segle XVII la quasi desaparició del cabrum i una forta disminució de l'oví. Els boscos bastants d'ells, es transformaren en vinyes. La producció de llana quasi va desaparèixer, i la de carn també va disminuir; més la carn va ésser substituïda per la de porc. Ja que els pagesos mataven com a mínim un porc a l'any, el salaven i era la carn bàsica.

Quedava però un bestiar que no es podia substituir: el de llaurar (muls i bous) i el de transport (mules, cavalls i ases). Aquest bestiar no podia disminuir.

ELS CENSOS DEL BESTIAR

Les dades estadístiques que posseïm sobre el bestiar son escasses i d'una fiabilitat molt relativa. Tenim les dades globals de la vegueria de Manresa, estretes del "Vezindario" de 1718, i els totals de bestiar estrets dels milloraments de mitjans del segle XIX. Si

l'ocultació de terres era difícil, no ho era el bestiar sotmès a canvi de mans, malalties, canvi de lloc, etc. Però cal fer una distinció entre el bestiar de tir (èquids, bous), molt més estable en l'explotació, i el bestiar de llana o cabrum. Existirà més ocultació en aquest darrer, que en el de tir. El porcí que era molt escàs, però quasi m'hi havia un o dos a cada casa de pagès (i que estava destinat a la matança anyal, a principi d'hivern). Al setembre de 1864, l'Ajuntament de Manresa, a requeriment del Govern de Madrid, obtingué el següent cens de bestiar:

Cavalls 37, Mules 296, Ases 133, Vaques 29, Ovelles 87, Cabres 97 i porcs 123. Totes les estadístiques, dels censos de bestiar, són poc fiables, degut a la variabilitat de propietaris, malalties i ocultació (per evitar impostos, etc.). Hem de recordar que existeixen tres classes de mentides, petita, grossa i estadística. Malgrat que entre els 2 censos (de 1718 a 1860) hi vaguin quasi 150 anys i malgrat un creixement important de la població, el nombre de bestiar varia poc en xifres absolutes. No obstant s'observa una disminució dels bous i un augment dels équids, més útils pel transport. En quan als petits remugants disminueixen les cabres i augmenten les ovelles. I també sorprèn la disminució de porcs.

CONCLUSIONS DELS SEGLES XVIII i XIX AL BAGES

1. Tendència progressiva al monocultiu vitícola a costa de la rompuda de boscos.
2. Reducció del cultiu dels cereals.
3. A conseqüència de la reducció dels boscos, disminució de caps de bestiar.

Resumin, per una banda, la substitució dels bous per les mules (aquestes pel seu pas més ràpid, podeu millor llaurar i transportar), disminució dels ramats de cabres i quelcom de l'oví. Escàs adob animal, i es va consolidar la cria del porc, que s'alimentava de les sobres de l'alimentació humana i aliments vegetals, i que era la base de la producció càrnica i de greix per la família. També solien tenir les masies, algunes gallines i poca cosa més. L'important era l'agricultura, primer els ceps al que seguien, les oliveres i els cereals. I en el regadiu proper a la ciutat, fruites, verdures i hortalisses que venien a Manresa.

És francament difícil creure que a Manresa hi havia poc més d'un centenar de muls. Hi ha d'haver ocultació per força. Tot i així, es posa de manifest l'escassetat de bestiar, que es reduïa al que es necessitava per al transport, a les cabres i les vaques per proveir de llet la ciutat i als porcs casolans que engreixaven a casa seva, per al consum propi.

En aquest període, gairebé tota la ramaderia, explotava en règim extensiu, és a dir en pastures. I en aquests anys ja eren conegudes les malalties contagioses del bestiar (pestes) i que es transmetien d'un animal malalt als altres. Es senyalaven llavors com a causes, el clima, alguns pastos, els pantans, l'estabulació viciosa i els aliments i aigües dolentes. També es parlava de miasmes, efluvis, etc. Es coneixien els símptomes i les lesions, però no els tractaments. També es sabia que algunes malalties podien passar a les persones.

Luis Pasteur en Pouilly le Fort (França) va suposar un canvi decisiu en 1881; logrà la vacuna contra el Carbuncle, bacteri de les ovelles, i uns anys més tard contra la Ràbia.

En els primers anys del 1900, els sérums i vacunes aplicades al bestiar a Catalunya i a la comarca del Bages, es tingué que recórrer a les franceses de l'Institut Pasteur de Paris, a Toulouse i a Alemanya (sérums GANS).

PERIODE DE 1905 A 1936

En 1905 es fundà a Manresa la Cambra Oficial Agrícola del Plà de Bages, amb caràcter agrícola i poc ramader, junt amb la revista LA PAGESIA, de caràcter principalment agrícola (especialment vinícola) i també poc ramadera.

A Catalunya, a partir de 1919, que donà un fort impuls a la ramaderia fou el veterinari Rosell i Vilà, Cap dels Serveis de Ramaderia de Catalunya, amb els seus Concursos de Ramaderia, (així a Manresa en 1922 es celebrà el de porcs).

També l'Escola d'Avicultura d'Arenys de Mar en aquesta època divulgà molt la cria d'aus, especialment la de gallines.

En les primeres dècades del segle XX, la clínica d'èquids era fonamental pel veterinari en el seu exercici clínic, ja que les espècies bovina, ovina i petits animals eren molt secundàries, a excepció de les vaques de llet.

Es prodigaven les sangries, les purgues, els focs, les embrocacions, els emplastos, els el.lectuaris amb l'imprescindible quermes, els antitèrmics, l'ús del cauteri, etc.

Alguns medicaments d'aplicaven per via tòpica o oral. Els injectables que s'emplearen, a més dels sérums i vacunes, en la seva majoria bacterianes, eren les següents: arecolina, clorur de bari, cafeïna, eserina, pilorcarpina, veratrina, ergotina, quinina, cocaïna, morfina, codeïna i balsàmics (eucaliptol, gomenol i guayacol).

Els veterinaris que treballaven en la patologia de gossos eren molt escassos, només hi havia alguns a Barcelona i a Madrid.

Tant la cria de porcs com de gallines, començaren a estendre's pel Bages, encara que lentament.

En quant a la clínica veterinària, la que predominava era la d'èquids, amb tres grups de malalties les digestives (còlics), trastorns locomotors (coixeres) i les respiratòries (asma, pneumònia, etc.).

L'alimentació animal es comença a despertar des dels anys trenta. Exemples els tenim a la Casa Pinós de Girona amb els seus Polvos Pinos a base de calci i fòsfor, i els pinsos Ravés de Barcelona amb el seu Energil-Fosfat. Encara no s'havien descobert les vitamines.

A la ramaderia, als veterinaris els preocupava més les malalties contagioses que tractaven amb vacunes i sérums.

Els injectables, a part dels sèrums i vacunes (bacterianes) existien: l'arecolina, bari (clorur), cafeïna, exerina, pilocarpina, veratrina, quinina, morfina, codeïna, balsàmics, etc.

PERIODE 1939-55

Finalitzada la guerra civil 1936-39, tant Manresa com la seva comarca, quedaren desfetes en molts aspectes de la vida, i per tant també en la ramaderia i en la gent que la tenia i tenia cura.

Es va haver de tornar a refer, amb una avantatge pel ramader, que era la dels preus sobre valorats de qualsevol aliment que estava a la venda.

Per alguns altres, malauradament, començà l'exili.

Va ser un període de reconstrucció, tant de l'agricultura, com de la ramaderia; la producció podria ser escassa, però venuda molt fàcilment i més, si s'hagués produït en més quantitat millor. Molts productes alimentaris estaven controlats e intervinguts per l'autoritat corresponent.

Els primers temps, foren de reconstrucció, i més tard, en moltes d'elles d'ampliació en quantitat i qualitat. Els serveis Veterinaris poc a poc és normalitzaren, però amb un regim anàrquic degut a l'aïllament del país.

Fins als anys 40, el veterina feia fórmules magistrals que li preparaven les farmàcies. Des dels anys 40, al sortir al mercat especialitats farmacològiques per Laboratoris Veterinaris ja minvaren ràpidament les fórmules magistrals.

Entre aquests laboratoris en tenim alguns d'Humana els quals crearen les seves Divisions de Veterinària com ara: NEOSAN de Laboratoris Rocador; ANDREU; LAFI; UNISOL; URIACH; ESTEVE, etc.

Degut a l'aparició de les Especialitats Veterinàries, les fórmules magistrals caigueren ~~empicades.~~ en picat.

PERIODE DE 1950 A 1975

A la dècada dels anys 50, pràcticament varen desaparèixer els équids (cavalls, mules i ases) en l'àmbit rural i foren substituïts, principalment, pels tractors i les furgonetes.

S'inicià amb una millora i modernització de la ramaderia amb l'ús dels pinsos compostos, primer en avicultura i continuar pel porcí, conills i vedells. Tot això acompanyat de races més productives, maneig i instal·lacions més adequades i higièniques, etc. L'actuació dels veterinaris d'aquella època fou decisiva en la modernització de la ramaderia i la seva especialització.

Però a continuació, l'any 1955 a la professió veterinària continuà l'evolució molt ràpida en la producció animal (zootècnia i en diverses espècies animals domèstiques). Ens referim principalment, a la Nutrició Animal i per aquest ordre cronològic: aus i porcs en primer terme i seguidament conills i vedells.

En els anys 60, s'inicià la cria del porc en règim intensiu, a la qual seguirà el boví de carn i la cunicultura. S'inicien els tractaments preventius col·lectius amb l'aigua de beguda en avicultura i a través del pinso en ramaderia ja que s'ha presentat la "Patologia de les col·lectivitats en ramaderia."

En els anys 70, s'intensifica tot el que s'ha esmentat. Grans empreses ramaderes i Cooperatives funden els seus propis Laboratoris de diagnòstic de patologia veterinària i contenen ja amb veterinaris especialistes. Els congressos científics nacionals i internacionals veterinaris també s'incrementen.

*En 1971 el cens ramader de la comarca de Manresa, era:
vacat de llet 2000 caps, boví de carn 15000 caps, porcs 250.000, broilers 2 milions, ponederes 200.000 i 50.000 ovelles.*

DE LA FARMACIA DR. ESTEVE DE MANRESA, ALS LABORATORIS DR. ESTEVE S.A. DE BARCELONA EN 1942 D'HUMANA I EN 1964 LA DIVISIÓ DE VETERINÀRIA.

En 1929, el Dr. Antoni Esteve i Subirana, farmacèutic manresà, irradià en la seva farmàcia l'ergosterol. En 1932 fa un nou procediment de síntesi del neoarsenobenzè que és el primer quimioteràpic antisifilític.

En juliol de 1936, es constitueix a Manresa la raó social: "Laboratoris del Dr. Esteve S.A." i en ell, la síntesi del neoarsenobenzè.

L'any 1942, els Laboratoris es traslladen a Barcelona amb bastants medicaments nous i vitamines, entre els quals es troba l'101-Esteve Antihemorràgic que més tard fou perfeccionat pel 141-Esteve.

La Divisió d'Humana seguí creixent. Al 1975 va passar a ésser el nº 10 de l'Estat Espanyol en vendes i en 1983 va passar a ésser el nº 1.

Vingueren les relacions científiques amb altres importants laboratoris europeus, començant per l'OM de Suïssa, Delalande de França, Jaussen de Bèlgica, d'entre altres.

Respecta a la veterinària, l'any 1963 es comença a crear la Divisió Veterinària i el que ho subscriu va tenir l'honor d'ésser el primer veterinari.

Es treballà amb els nitrofurans fins aconseguir que es transformessin en hidrosolubles, cosa que va permetre una més fàcil administració en els animals. A partir de la furaltadona es va obtenir l'Altabactina i l'Altabactina-Cloranfenicol productes antiinfecciosos d'ampli espectre dels quals es van fer diverses presentacions. Altres novetats foren les sulfamides potenciades, l'Hemostàtic 141 i la Carnitina estimulant de la gana i de l'augment de pes. Altres novetats van ser: la Suxibuzona, antiinflamatori no hormonal amb acció analgèsica i antipirètica; tranquil·litzants i anestèsics específics pels porcs a base d'Azaperona i Metomidato.

Laboratoris Esteve va ésser pionera dels tractaments preventius i curatius per resoldre la patologia de les "col·lectivitats del bestiar" que és la que es produïa com a conseqüència de les explotacions ramaderes intensives. Aquesta patologia es tractava subministrant ferents substàncies en l'aigua de beguda o en els pinsos. S'establiren contactes i col·laboracions tècniques amb empreses de Tecnologia punta.

En la seva plantilla tècnica hi havia bastants veterinaris de gran prestigi com els Drs. Pere Boncompte, Emili Gil, etc.

*Va quedar per fer, les indústries de pinsos.
Pinsos Pícorosa, Pinsos Bages de Moors, i Pinsos
Ravés de Artés. A més de la dels nombrosos
Sindicats Agrícoles.*

*I la clínica dels animals de companyia
que comença a partir dels anys setanta.*

LLIBRES VETERINARIS HISTÒRICS CLÀSSICS

FELIPE GONZÁLEZ ROJAS, EDITOR

ENCICLOPEDIA VETERINARIA

PATOLOGÍA GENERAL

ANATOMÍA PATOLÓGICA GENERAL

EN LOS

ANIMALES DOMÉSTICOS

POR

C. CADÉAC

PROFESOR DE CLÍNICA EN LA ESCUELA DE VETERINARIA DE LYÓN

CON LA COLABORACIÓN DE

J. BOURNAY

Profesor de Clínica en la Escuela Veterinaria de Lyon

TRADUCCIÓN DE M. ARCINIEGA

Veterinario

CON 46 FIGURAS INTERCALADAS EN EL TEXTO

TOMO I

MADRID

EDITORIAL, IMPRENTA Y LITOGRAFÍA, SAN RAFAEL, 9

TÉLEFONO NÚMERO 3118

1903

IV ASAMBLEA NACIONAL VETERINARIA

Celebrada en Barcelona

los días 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27 y 28 de Octubre de 1917

BAJO EL ALTO PATRONATO

DE

S. M. el Rey D. Alfonso XIII

PRÉSIDIDA POR DELEGACIÓN

POR EL

Excmo. Sr. D. Eduardo Sanz Escartín

GOBERNADOR CIVIL DE BARCELONA

Y CON ASISTENCIA DE REPRESENTACIONES DE LOS MINISTERIOS
DE INSTRUCCIÓN PÚBLICA, FOMENTO Y GUERRA

Trabajos preparatorios
dictámenes, discusiones, proposiciones
y acuerdos adoptados

BARCELONA

IMPRENTA DE J. HUGUET, SUCESOR DE ENGLADA Y COMP.ª - GUARDIA

NUEVO TRATADO

DE

MEDICINA VETERINARIA

POR LOS SEÑORES

D. Francisco Sagrañes Bardagí

PROFESOR VETERINARIO, ALUMNO INTERNO QUE FUE POR OPOSICIÓN EN LA ESCUELA
DE VETERINARIA DE ZARAGOZA CON MATRÍCULA Y TÍTULO PROFESIONAL

COSTEADOS POR EL ESTADO; EX-PRESIDENTE Y SOCIO

FUNDADOR DEL «CENTRO VETERINARIO ESCOLAR» DE ZARAGOZA, EX-VETERINARIO MUNICIPAL
DE OLESA DE MONTSERRAT, VETERINARIO MUNICIPAL DE BARCELONA

Y

D. José Más Alemany

PROFESOR VETERINARIO, PREMIADO CON MEDALLA DE PLATA, SOCIO DE MÉRITO
Y DE NÚMERO DE LA ACADEMIA DE HIGIENE DE CATALUÑA,

VOCAL DE LA SECCIÓN PROFESIONAL DE LA MISMA CORPORACIÓN, SOCIO FUNDADOR

Y EX-SECRETARIO DE LA ACADEMIA DE MEDICINA VETERINARIA ESCOLAR DE ZARAGOZA,
VETERINARIO MUNICIPAL QUE FUE DE LA EX-YLLA DE GRACIA,

VETERINARIO MUNICIPAL DE BARCELONA.

BARCELONA

F. SEIX, EDITOR

1899

I SEMANA NACIONAL VETERINARIA

(INSPECCION DE ALIMENTOS)

BARCELONA

26 SEPTIEMBRE - 1 OCTUBRE 1960

COLEGIO OFICIAL DE VETERINARIOS DE
LA PROVINCIA DE BARCELONA

ELEMENTOS DE DIAGNÓSTICO CLÍNICO DE LAS ENFERMEDADES INTERNAS DE LOS ANIMALES DOMÉSTICOS

POR EL

DR. B. MALKMUS

Profesor ordinario de Patología
y Director de la Clínica Médica de la Escuela Superior
de Medicina Veterinaria de Hannover

NOVENA EDICIÓN ALEMANA

TRADUCIDA Y CONSIDERABLEMENTE AMPLIADA

POR

PEDRO FARRERAS

Médico militar y veterinario

Y C. SANZ EGAÑA

Inspector provincial de Higiene
Pecuaría

Ilustrada con 73 grabados

BARCELONA
REVISTA VETERINARIA DE ESPAÑA

Apartado de Correos núm. 463

1924

LA INSPECCION VETERINARIA EN LOS MATADEROS, MERCADOS Y VAQUERIAS

PRIMERA EDICIÓN, por

† J. Farreras Sampera y C. Sanz Egaña

Fundador de la REVISTA VETERINARIA DE ESPAÑA
y Veterinario Municipal de Barcelona

Inspector provincial de Higiene
y Sanidad pecuarias

SEGUNDA EDICIÓN

ilustrada con 262 grabados y 8 láminas

reformada y ampliada por

C. Sanz Egaña

Director del Matadero y Mercado de Ganados, de Madrid
Inspector provincial de Higiene pecuaria, excedente

HISTORIA

DE LA

VETERINARIA ESPAÑOLA

ALBEITERÍA - MARISCALERÍA
VETERINARIA

POR

C. SANZ EGAÑA

DIRECTOR DEL MATADERO
PROFESOR DE LA ESCUELA DE VETERINARIA
DE MADRID

ESPASA-CALPE, S. A.
MADRID
1941

B. V. 20
[Signature]

ANY I

DESEMBRE 1934

Núm. 2

La Veterinària Catalana

BUTLETÍ DEL COL·LEGI OFICIAL
DE VETERINARIS DE CATALUNYA

Director: EL PRESIDENT DEL COL·LEGI DE VETERINARIS DE CATALUNYA
Col·laboradors: TOTS ELS COMPANYYS QUE ENS HONORIN AMB ELS SEUS TREBALLS
Secretari de Redacció: RAMON VILARÓ I GÁLGERAN (Rubí)

Es repartit gratuïtament a tots els col·legiats

Portaferriassa, 10 - 1.^a

BARCELONA

Telèfon 21202

REVISTA VETERINARIA DE ESPAÑA

Apartado núm. 463 :: BARCELONA

1925

ASSOCIACIONS CIENTÍFIQUES VETERINÀRIES RESIDENTS A BARCELONA

Acadèmia de Ciències Veterinàries de Catalunya

Josep Llupià i Mas

Saló Internacional de la Tècnica Avícola i Ramadera - Expoaviga

Albert Sant Gabriel Closas

Asociación Nacional de Porcinocultura Científica

Joan Nogareda i Gifré

AVEPA i el Col·legi de Veterinaris de Barcelona

Francesc Florit i Cordero

AVEEC, Associació de Veterinaris Especialistes en Èquids de Catalunya

Esteban Comamala Lana

L'Associació de Veterinaris Higienistes de Catalunya (AVHIC)

Daniel Giménez Roig

ACHV, Associació Catalana d'Història de la Veterinària

Martí Pumarola i Batlle

